

Travestie

Jan Křesadlo

Lokálka zastavila a Gustav Jasanka vylezl na perón.

Den byl zlatý.

Všechno se zdálo být tak jako před těmi nějakými třiceti lety. Ve skutečnosti se dost věcí změnilo, ale to si Jasanka nepamatoval. Jeho paměť podržela jen celkovou, zobecněnou formu věcí a některé nezávažné, ale charakteristické podrobnosti, které se náhodou nezměnily – jako koše s květinami, visící z přístřešku perónu, a slepice, procházející se pod ním.

Nevěděl, že například budova nádražička měla teď jinou střechu, nebo že za ní, paralelně s tratí, vyrostla nová řada domků, protože tyto podrobnosti z dřívějšíka buď nikdy neznamenal, nebo je znovu zapomněl. Proto se rozhlédal dosti potěšeně a zdvihl na záda těžký tlumok s pocitem rozjařené mužnosti.

Zelenost a zlatost počínajícího letního odpoledne jím prochvívala s příchutí slabého dobrodružného vzrušení.

Rozhlédl se znovu, nadhodil ranec a sthenicky vykročil.

Připadalo mu docela přirozené, že půjde celou cestu pěšky, neboť tuto a obdobné vzdálenosti v tomto městě zvládal před třiceti léty bez obtíží. Kdyby měl takovou štreku šlapat ve městě, kde nyní bydlel a pracoval, asi by si to velmi pilně rozmýšlel.

Přesto se necítil svým pochodem tak unaven, jak správně měl, neboť ho nadnášela moc vzpomínky na mladickou zdatnost ve stejné situaci před mnoha léty.

Kráčel teď od nádražička rovnou, předlouhou ulicí, trochu z kopce dolů, mezi dvěma řadami přízemních a patrových domků se zahrádkami. Připadalo mu, že některé z nich poznává, ale zčásti šlo pouze o vzpomínkový klam.

Touto dlouhou ulicí a ještě asi dvěma, navazujícími na předchozí vždy v pravém úhlu na způsob kolen u kamen – pořád rovně a dolů – se nakonec dostal do nitra či jádra města.

Jakousi hlavní ulicí, kolem školy, dorazil na náměstíčko, které se podivně svažovalo k jedné straně a nadto bylo ještě jaksi vyboulené, takže z úrovně pokračující ulice bylo s těžší vidět barokní cibuli kostela, postaveného pod tímto svahem.

Náměstí bylo vydlážděno kočičmi hlavami, tj. oblými kameny, na kterých povozy nadmíru drkotaly.

Jen někde byly kočičí hlavy přerušeny pásy dlažby z plochých čtverhranných kamenů, jako jakýmsi cestami.

Tam, kde hlavní ulice do náměstí ústila, byla, z hlediska náměstí až nahoře, radnice s věží, rovněž zakončenou cibulovitě, avšak šedivě, narozdíl od kostelní červené.

Uprostřed stála kašna, rovně, tj. kolmo na směr gravitace, takže na jedné straně byla mnohem nižší než na druhé.

Kousek dál stála jakási poloabstraktní skulptura, znázorňující něco neurčitě komunistického, srp, kladivo, hvězdu a nějaké výročí, snad osvobození Rudou armádou.

Skulptura vypadala jaksi netrvale, jako z papundeklu a sádry.

Stylem patřila do tzv. l'art décoratif, což je sloh, který vystřídal l'art nouveau neboli po česku secesi někdy kolem první války. Dvacátá léta byla totiž období, kdy se vývoj ruského umění zarazil, resp. byl násilně nacpán zpět do minulého století. Když pak tento tlak později trochu povolil, skočily sovětské uměny zpět, až tam, kam předtím došly, tj. do let dvacátých, a v koloniích se to věrně napodobilo. Tím se však náhodou země míru a pokroku ocitly na samém hrotě vývoje, protože na Západě se právě k dvacátým létům začínali též vracet.

Z toho, co zde uvádíme, lze soudit, že bylo bratru tak asi nějakých deset let po invázi, či spíše malinko více.

Poukazovaly na to ostatně i diskrétní ukazatele směrů, na kterých stálo například: **Червена Гора, Спалены Рыбник** a zejména: **Булковице восток**. Tento poslední název se týkal i městečka, jež popisujeme, i když ne pouze jeho části východní, na tabulce zmíněné. Gustav Jasanka se podíval přes l'art décoratif dolů po náměstí ke kostelu.

Rostly kolem něj zřejmě cizokrajné stromy s jakoby palmovitými ratolestmi a sametově chlupatou kůrou. Později v létě květal a vytvářely rovněž sametově působící tmavočervená okvěti tvaru vzpřímených vajec, nahoře vytažených do špičky.

Tyto květy připomínaly cosi jako plameny Ducha Svatého, srdce Kristovo a vůbec něco neurčitě aksamitově-mystický barokně kostelního. Jak se tyto stromy jmenují, nemám ponětí, ale rostou skoro všude po českém venkově u kostelů i v zahradách.

Pohlížeje ze straně směrem ke kostelu, připomněl si Jasanka, že někdy v probuzenecké době býval v městečku farářem podivín, který měl na psacím stole lebku své nebožky matky a skládal česky časoměrnými hexametry ódy na ztracený ráj svého dětství v loktech této nynější mrtvoly. Tento pamlspek pro psychoanalytiku však nebyl jediným reprezentantem literárního umění v městečku.

Po pravé straně poutníkově, tam, kde pokračovala ulice, tvoříc tak horní okraj nakloněného náměstí, byl nápis, hlásající, že se zde nachází Ústav národního zdraví.

Před oněmi asi třiceti i více lety hlásával podobný nápis na stejném místě, že zde ordinuje doktor jménem něco na způsob Schimmelreiter, Hufnagel nebo Eberfeld.

V době, kdy jeho firmu Jasanka vídal, byl tento doktor již usedlým a rozčarovaným praktikem na malém městě, ale o dalších dvacet let nazpět býval slibným spisovatelem tehdy moderního směru a býval v recensích a essayích uváděn jednou hubou s jinými mladíčky, ze kterých se později vyklubali všelijací ti národní nebo jinak oficiální umělci.

Ve stejné frontě jako národní zdraví byla nejprve záložna a pak krásná stará zájezdní hospoda ze 17. století, s přepychovým klenutým průjezdem pro formany, čistě vybiléným a polepeným vlašťovčími hnízdy.

Krásný zevnějšek této důstojné budovy hyzdila však charakterová vada snobismu; nápis na jejím průčelí totiž hlásal, že jde Hôtel Bílý lev.

Před těmi třiceti – ale ne – tohle už je skoro čtyřicet let – vzpomínal Jasanka – hrával zde po nedělích místní jazz band. Pouze k poslechu – alespoň ze začátku a pro nezavěcenou menšinu –, neboť Říše vítězila na všech frontách za Evropu a její hrdinové krváceli. Jako všude jinde po malých městech tou dobou, pocházel i zde místní jazz band z řad dorostu lokální honorace – myslím, že pianistou byl sám syn hoteliéra.

Tím byly pamětihodnosti prozatím víceméně vyčerpány a Gustav Jasanka pokračoval v pochodu směrem zase z města ven.

V tomto směru se ulice stávala prašnou a nanicovatou a baráčky se počínaly proletarisovat. Občas se dosud vyskytovali všelijací znárodnění hokynáři a Jasanka se v zrcadlení jejich výkladních skříní kriticky pozoroval:

V odrazech skel se mu v pochodu zjevoval směšný pupkatý strejda s pinglem a v nanejvýš bizarních krátkých kalhotkách, těsně obepínajících téměř steatopygickou záď.

Obličej bramborovitého typu byl zdoben brýlemi a na mozkovně turisty seděl plátěný klobouček se sklopenou střechou. Horní část trupu byla napěchována do jakéhosi trička, dávajíc tak vyniknout tukové pseudogynekomastii chodce.

Byl to výrazný degenerativní sešup od křepkého mladíka, který se tudy před více než třiceti lety procházel, ale Gustav Jasanka byl na své nynější vzezření již zvyklý.

Nicméně ho zrcadloví dvojníci jakoby upozorňovali na jeho současný věk, i počal nyní znenadání pociťovat horko, dušnost, únavu v nohou a píchání v zádech a kyčlích.

Přesto však, zatnuv zuby, vykročil ještě sthenečtěji a odhodlaněji. Za okamžik se po jeho levé straně vynořila kučeravá zeleň zámeckého parku.

Onoho dne od rána přelo a Gustav Jasanka trávil čas nuděním se ve svém pokoji. Nečekal ostatně, že se bude bavit. Nudil a otravoval se téměř permanentně většinu života. Již před odjezdem hlásal všude fosilní frázi, že při jeho smůle mu dovolená jistě „vyprší“, a když dnes nebesa spustila, pokládal to, s jistým mrzutým zadostiučiněním, za další doklad svého prorockého talentu.

Gustav Jasanka předvídal velmi často správně malé i velké nepříjemnosti a pohromy soukromého, skupinového, ba i celostátního a celosvětového dosahu.

Například již před koncem protektorátu hlásal, že Hitler sice prohraje, ale nám to nebude nic platné, protože místo Němců nás zaberou Rusové a to že bude zcela podobné. Byl tehdy dosud pouhým výrostkem. Tento názor se setkával s prudkým odporem zhruba dvojího

druhu: Jedni tvrdili, že nás Rusové nezaberou, protože to dr. Beneš nedovolí, druzí pak dovozovali, že nás Rusové sice zaberou – totiž že náš lid se pro to svobodně a demokraticky rozhodne, ale že to bude právě dobře, neboť Rusové nastolí ráj na zemi po krátkém překonání počátečních obtíží. Mezi těmito dvěma póly leželo zářivé spektrum kompromisnějších názorů, podobně utopických jako oba krajní body.

Před zastánci menšinového hlediska, totiž, že Hitler naopak vyhraje a Češové, jako loyální Slované, budou ustanoveni Bezirkshauptmanny na svaté Rusi, Jasanka pochopitelně nic neříkal, jistě by mu však též odporovali.

Indignace, vzbuzená sýčkováním Gustava Jasanky, byla tak výrazná, že například jeho vrstevník, eunuchoidní zmetek Jiří Pinc, mu za to začal zapalovačem pálit ucho.

Tento Pinc prý později špatně skončil: Nejdříve se dal k STB a tam rozvinul svůj již zmíněný talent do plné míry. Když však mučení vyšlo poněkud z módy, spáchal prý Jiří Pinc sebevraždu.

Ale možná že při vzniku této zprávy bylo přání otcem myšlenky a že se Jiřímu Pincovi naopak nestalo nic.

Jak však nyní už všichni víme, měl tehdy s vývojem událostí pravdu mladíček Gustav.

Také v roce osmašedesátém hlásal tehdejší počínající čtyřicátník Gustav, že k nám určitě vlítnou a není možné, aby nevlítli. Roli Západu též správně ohodnotil obscénní frází, řka, že: „Ty se na nás přece zas vyserou jak na placatej kámen.“ V červenci téhož roku se na pracovišti zesměšňoval tvrzením, že v pražských tramvajích jezdí masově Rusové v civilním oděvu. Poznal prý je podle toho, že mají takový jako venkovský ráz, a kromě toho rozpoznal jejich typy podle karikatur v *Krokodýlu*. Nadto prý, když čtou noviny, nebo předstírají, že tak činí, ukazují si po řádcích prstem, což žádný Čech nedělá.

Tato pozorování byla uvítána posměchem.

Nicméně, jak zase dnes už všichni víme, měl Jasanka pravdu, a to i s těmi Rusy v civilu na elektrické dráze.

Tento poslední příklad ukazuje, že Gustav Jasanka měl přece jen asi jakýsi postřeh.

Jinak bychom se mohli domnívat, že na jeho prorokování se žádný talent nepodílel.

Mohli bychom tvrdit, že prostě vždycky hlásal předpovědi škarohlídké, a když se náhodou splnily, hodně to vyzdvihl a zdůraznil, kdežto v opačném případě byl zticha. Nejpravděpodobněji šlo o tento princip doplněný určitým postřehem a zkušeností.

Ale v předpovědi permanentní deštivosti se Jasanka mýlil, protože již druhý den se zase vyčásilo.

Toho času však přšelo, jak nejvíc mohlo. Jasanka se díval jediným oknem svého pokoje, které bylo zasazeno ve výklenku tak hlubokém, že by v něm útlejší člověk mohl i sedět.

Tabulky a zástrčka okna byly značně starobylé.

Gustav Jasanka byl totiž v zámku.

Sice jen v bývalých ubikacích služebnictva, ale v zámku přece jen. Místní komunální pohostinství, v dohodě se státním statkem, kterému patřil přilehlý hospodářský dvůr, pronajímalo totiž bývalé pokoje zámeckého služebnictva jako letní byty.

Vlastní panské sídlo bylo proměněno v jakési muzeum, jako všude jinde. Pro luftáky se zde rovněž vařilo, v bývalé kuchyni pro čeled, a vlastní čeledník byl obrácen v jídelnu.

Jasanka se o tomto zařízení nějak dověděl či dočetl, a protože Bulkovice byly spjaty s jeho mladickými vzpomínkami, rozhodl se, že stráví svou dovolenou zde.

Nyní tu tedy byl, díval se z okna na zurčící vodu a celkově se nebavil.

Jeho mysl byla zaměstnána zjištěním, které sice věděl už jaksí předtím, jehož dosah si však uvědomil až minulé noci.

Tehdy, vynořiv se na okamžik ze spánku, plného zamotaných snů, pojal náhle myšlenku, že už mu, s největší pravděpodobností, zbývá jen nějakých dalších patnáct let života.

Při tom byla i velmi reálná možnost, že už mu zbývá mnohem méně, snad jen docela maličko. Počet lidí, umírajících jako padesátníci, je již dosti vysoký. Ale ať žije ještě plných dvacet let:

I kdyby žil i dokonce nějakých pětadvacet let – a to už je dost nepravděpodobné – i tak je to už velice krátká doba. Kromě toho se čas subjektivně neustále jakoby zrychluje. Jak nekonečně bývaly školní prázdniny v dětství!

Později se čas dosti zrychlil, ale až do čtyřiceti to ještě šlo. Ale potom!

„Od čtyřiceti kvapem se řítí,“ praví o tomto fenoménu Jaroslav Vrchlický.

Takže, i když mu zbývá z hlediska astronomického, objektivního času jen kousíček, z hlediska prožívání je toho vlastně ještě méně. Život se jeví jako strašně krátký a už je u konce.

A přitom! Jak prázdný, jak nanicovatý to byl život. Ne nějak tragický, to se tvrdit nedalo. Gustav si dovedl vybavit nebo představit neskonale strašnější osudy. Ale snad právě proto. Ne že by si nějaký tragický heroismus snad přál – odstup ode mne! – ale takový život by měl alespoň jakousi zvláštnost a chmurnou velikost.

Kdežto jeho vlastní život mu připadal spíše jako jakási karikatura, nepovedenost, zmetek, vypadnuvší omylem z pokaženého soustrojí osudu, směšná malost a pitvornost, křivé zrcadlo ušlechtilého života, který se nikdy nezhmotnil.

Všechno v jeho životě se zdálo mít tento zkarikovaný, zredukovaný, pošklebný ráz.

Jako i teď – byl na dovolené v zámku – ale pouze v ubikacích pro služebnictvo.

Po špitále, kde byl kdysi zaměstnán, chodil v brejličkách a v bílém plášti – a když si někdy zašel v polední přestávce přes ulici na pivo, říkal mu výčepní „pane doktore“. Také jeho holič.

Ale ve skutečnosti byl jen laborantem.

Všechno byla jen zesprostlá, ztrpasličelá travestie něčeho neexistujícího, co však by bylo bývalo theoreticky docela dobře možné.

Až do včerejška, i když to všechno stejně věděl, domníval se jaksi, že to nějak ještě přijde – ale dnešní noci se mu pravda odhalila jako když blesk za noční bouře na okamžik osvítlí nejasnou scenerii, takže všechny obrysy zřetelně a tvrdě vyvstanou.

Už je to pryč!

Nevyprší dovolená, život už vlastně vypršel.

Jeho naděje ho podvedla. Promítala mu fantasmagorii budoucnosti tak dlouho, až, kráčeje za ní s nataženými rukama, došel k projekční ploše a narazil na ni. Narazil a zjistil, že je to zeď márnice. Nehroutil se však, jako nějaký kalifornský hurvínek, prožívající módní „middle age crisis“.

Spíše ho to jaksi chmurně pobavilo.

Postoj cynického očekávání nepřijemnosti měl hluboce nacvičen, nezkuřilo ho to náhlé poznání. Spíše to přijal s takovým mrzutým zadostiučiněním:

„Život? – Neříkal jsem to? Podvod, pane!“

Ale přece jen, přece, byl v jeho vnitřním holedbání lítostivý osten.

Všechno v jeho životě byla zatím nízká a mrzká travestie, uvažoval Gustav Jasanka znovu, když se probudil v jiné noci asi o dva dny později.

Měsíc dorůstal a kysele se mu tvářil do okna, jako by držel v hubě citrón. Bylo strašidelně bílo a trnouchně a jakoby odkrytě a otevřeně. Jasanka měl dojem, že mu měsíc nahlíží do duše a ušklíbá se nad tím, co tam vidí. Vstal a zatáhl záclonu na okně, oficiálně z pověry, že není dobře, svítí-li měsíc spáči do tváře.

Opět ulehl, obrátil se na bok a tváří ke stěně.

Stará postel pod ním zapraskala a zasténala a Jasanka si připadal neurčitě jako prase. Chrchlavě zavzlykal, zazíval a poškrábal se na hlavě. Byl v polospánkovém stavu, kdy se mu sen a skutečnost spájely.

Travestie, řekl si hořce.

Už to ale není jenom pan doktor na zámku alias laborant v dvorské čeledně.

Někdo nebo něco, jakýsi šotek či démon, nějaká zlotřilá nemilosrdná inteligence už zde zařizuje další, konkrétnější thema travestie. Ale to vypadá, jako by to skutečně nemohlo být samo sebou, jako by opravdu nějaký plivník to zle a pitvorně naaranžoval.

Pocítil nutkání a hromově zabzděl.

Už od večera byl nadmutý, že ho to až rušilo ze spánku.

To už je asi ta cholera, řekl si s posunutou spánkovou logikou. Anebo vlastně ten její degradovaný ekvivalent, zmenšený a zesměšněný, tak, jak to má a musí být.

Protože cholera, nebo spíše její parodický ekvivalent je částí scénária. Vzato kolem a kolem, byl vlastně i tím spisovatelem.

Básník.

Básník netištěný.

Vzpomínal, jak se s tímto termínem prvně setkal v chorobopise jednoho pacienta, které ho k němu poslali na EEG. „Je básníkem netištěným,“ stálo zde písmem profesora, proslulého svou duchaplnou ironií. Vzpomínal, jak tuto formulaci ihned vztáhl na sebe a jak ho to udeřilo jako psychická rána bičem. Přehození podstatného a přídavného jména proti obyčejnému slovosledu mělo zřejmou funkci sarkasmu. Ale vždyť – říkal si tehdy – vždyť tomu člověku možná krivdíte, pane profesore – proč o něm píšete takovým tónem?

Netištění byli, čas od času, i lidé jako Holan nebo Seifert. Naopak bylo mnoho básníků tištěných, kteří, podle Jasankova soudu, stáli, či slušně řečeno nestáli za moc. Jeden latinsko-americký vozembouch například, který měl ke všemu ještě tu drzost, že si vypůjčil jako pseudonym jméno českého básníka. A ten člověk snad dokonce vyhrál Nobelovu cenu. Jeden čas se v denním tisku pořád objevovaly jeho básně v překladu, beznadějně nudné a bezbarvé, jako drolivá hlína. Mohlo to snad být překladem – ale to se nezdálo – do té míry se to snad překladem ani zprznit nedá.

Je básníkem netištěným – jaká to brutální, surová drzost! Netištěnost Gustava Jasanky samého měla několik zdrojů. Zejména byl plachý a byl si vědom toho, že jeho postavení laboranta nutně, i když třeba podvědomě, nakloní rozhodující činitele v jeho neprospěch. Literární uchazeč má být rozhodčím jaksi společensky naroveň. Na haló efekt opačného druhu by se muselo být však něčím jako dřevorubcem nebo pirátem: polointeligentnost na způsob laboranta či holiče je spíše jasnou překážkou.

Ve stejném špitále jako Gustav Jasanka býval likvorologický laborant pan Hégr, který byl rovněž básníkem, tj. příležitostným veršotepcem onoho lidového typu, jehož representanti se sobě podobají jako vejce vejci, zejména specifickou kulhavostí své tvorby.

Dříve, v dobách soukromého podnikání, se tento typ houfně vyskytoval na reklamách.

„Na polévce si pochutnává řezník pan Datel, neboť on je polévky převeliký znatel.“

„Vynalez to Peregrinus svatý, jeden paklík za dva zlatý.“

Tato poesie má invariantní znaky i v jiných jazycích, což jest věc věru fascinující. Tak píše jakýsi Health Leaflet Jejího Veličenstva takto:

*German measles is rubeolla
a little virus but a terror
If rubeolla attacks a lady
who is going to have a baby...*

Tímto druhem básníka byl Jasankův spoluzaměstnanec pan Hégr.

Je ještě jeden druh příležitostného básníka, který skládá ve stylu zhruba Svatopluka Čecha: „Ty doby dávno minuly, kdy padesátileté oslavovali oslavně: Buď zdrav, velebný kmete!“

Pan Hégr však patřil k mezinárodnímu zemitému typu.

Kdykoli byla nějaká příležitost, jako narozeniny soudruha přednosta, odchod do pense některého zaměstnance, sňatek, úmrtí či narození některého z nich, vždy vyrukoval pan Hégr se specifickou poesí:

„Tondo milý, v této chvíli...“

Za těchto okolností bylo laborantu Gustavu Jasankovi jaksi trapně se přiznat, že je také básníkem.

Kdyby to o něm věděli, čekali by, že bude psát jako pan Hégr a, podivno, dokonce by nejspíš jeho poesii tímto způsobem vnímali. Gustav Jasanka si toho byl vědom a mlčel jako ryba.

Jen jednou se Jasanka spletl.

To bylo kdysi dávno, ještě před invází, a na EEG oddělení přišel školit mladý doktůrek. Jednoho dne nějak slovo dalo slovo a začaly se recitovat verše. Dr. Palumbek zahájil zpočátku s jistou ironickou odtažitostí a náznakem šaškování a povýšenosti, jako by recitoval panu Hégrovi. Byl zřejmě překvapen, když se Jasanka přidal. Vyvinula se z toho jakási hra na hádání básníků:

*Vyšel jsem z domu, nezanechal vzkazu
a prostor za mnou jako voda sklap.
Tak možná jednou vyjdu pro svou zkázu,
budoucím silný, minulostí slab.*

*Až na dně města, jež má divné jméno
a jež se mi zdá z větru vystavěno
chodím, spíš vznáším se, skleněně jasným dnem.
A tak jsem v něm, neznámý v neznámém.*

„A kdo je tohle, pane Jasanka?“

„Ale – no – jeden můj známej.“

A zase slovo dalo slovo a nakonec Gustav Jasanka stydlivě opsal na stroji asi dvacet básniček a dal je tomu doktůrkovi a ten zase nějakým svým literárním bonzům.

Ale nic z toho nebylo, jen trapně.

Okovy socialismu právě povolily a české písemnictví se nemohlo nasytit znovu nabyté gymnastické svobody. Do blízkého nedávna musely verše cvičit, seč chabé síly poetů dostačovaly:

*Dnes přece ví už každý vetřelec,
že Praha není Cleveland ani Connecticut
a že kdo nám sáhne na společnou věc,
bude za to spravedlivě pykat.*

Ale to se teď už nemuselo a vázaná forma se stala přes noc téměř hrdelním zločinem.

„Chlum! Chlum!“ Chytil se za hlavu doktůrkův kritický přítel nad Jasankovým rondelem o lesním ohni:

*Střapatou září rozkvet chlum,
syn slunce na umrzlé zemi.
Podobni neandrtálcům
vztahujem k němu ruce němi.
Živen a hýčkán námi všemi,
modla těch, kterým chybí dům.
dravě se lísá k polenům
syn slunce na umrzlé zemi.*

*Den přešel šťastně. Příštím dnům
čelíme zkrhklí pod jedlemi.
Blíž! – nechať ruce zadýchne mi
žhavý dech pouště Karakum.
Aj, požehnání zástupům,
syn slunce na umrzlé zemi.*

Schlazen odborníky ve svém nadšení pro nový básnický objev, styděl se doktůrek nesmírně a nevěděl, jak má s Jasankou dál jednat. Zmýlil se zřejmě šeredně a v očích své kultivované společnosti se ukázal polovzdělaným barbarem.

Koneckonců, co se dalo čekat od laboranta, kterému už pomalu táhla čtyřicítka. Kdyby za něco stál, byl by se jistě projevil a uplatnil už dávno před tím. Jaképak objevování!

Jasankovi poslal redaktor zdvořilý zamítavý dopis, ve kterém mu poradil, aby se seznámil s vývojem poesie za posledních třicet let.

Od té doby uběhlo dalších let dvacet a z některých dětí, tehdy narozených, se stali básníci.

Nemělo cenu se mezi ně cpát, i když ručička poesie se zřejmě opět trochu obracela k Jasankově pólu.

Už se víckrát nespálil.

Ale i takto, ve skryté, kryptické formě, splňoval Jasanka podmínky scénária, a to v jeho degenerované podobě parodické.

Vlastně by bývalo ještě mnohem lepší, kdyby Jasanka byl básník druhu pana Hégra.

Ale toho nebylo možno docílit.

Prozaický život a situace Jasankovy byly určeny k tomu, aby si je uvědomoval a jimi trpěl a toho nebylo s osobou inteligence a citlivosti pan Hégra možno docílit.

Plivník či demiurg se tedy usnesl na co nejlepší, ještě prakticky možné aproximaci.

Gustav Jasanka se opět zachrul, zív, poškrábal se chrastivě na prsou a propadl se do hlubšího patra spánku, kde už nebylo vzpomínek a úvah.

Obloha toho dne byla vysoká a poněkud ubledlá a sem tam se jevily bílé obláčky.

Mírný větrík probíhal travou a dělal na ní vlny jako na moři. Polní pěšina byla nádherně ztracená a zapadlá, ponořená v sladké opuštěnosti.

Na jejím zrnitém hřbetě, mezi bílými kloboučky křemenných oblázků rostly nejrozmanitější kytičky a popolétal brouk svižník. Gustav Jasanka krácel touto pěšinou a v ústech měl stéblo.

Vracel se z dlouhé procházky po okolí, z pouti za tělesnými obrysy topografických přízraků, zalidňujících jeho paměť, z výpravy za melancholickou rozkoší, která plynula z poznání stálosti i uplývání věcí.

Farma na nutrie již nebyla, ani v znárodněné formě, zbylo po ní jen několik zřícenin hospodářských budov.

Nebyla ani buddhistická stupa, kterou jakýsi fanda orientální mystiky kdysi nepatřičně postavil v české krajině u potoka poblíž lesní cesty.

Zato úvozová cesta, procházející potokem, byla stejná jako před třicítí lety.

Stejně jako tehdy bylo vidět průzračnou vodu na mělkém dně kolejí, které do plochých kamenů vyryly generace selských povozů.

A stejně jako tehdy stály nad těmi rýhami droboučké, poloprůhledné rybičky a vyhřívaly se ve slunci.

Stejná byla i zvonice na návsi a bílé husy na potoce.

A mnoho jiných věcí bylo dílem stejných, dílem jiných a dílem zmizelo. Také pozdně barokní mariánská socha, jejíž kamennou nehmotnost Jasanka obdivoval jako mladík, stála dosud ve stráni pod lesíkem a její roucho se pořád stejně živě vlnilo metafysickým vichrem jako vždy předtím.

Narozdíl od Sovětského svazu a Mexika nedošlo u nás k větším projevům protináboženského ikonoklasmu a ničení kulturních památek zde bylo spíše výjimkou než pravidlem. Nejvýš se kultura kradla a prodávala do zahraničí anebo se někdy nechávala zcházet.

Jenom někde a občas národní hrdinové zabíleli nebo i dlátem vytloukli ze soch nápisy, hlavně pokud tyto byly frakturou, pokládající je za německé. I to se však stávalo spíše jen v pohraničí a jen krátkou dobu. A nebyla to taková škoda, protože latinské nápisy frakturou jsou prakticky jenom na ošklivých pseudogotických sochách z minulého století.

Socha Bohorodičky ve stráni nesla rovněž u podstavce nápis na ozdobném štítě, který podpíral andělíček:

aVXIIlatrIX sVM DeVotI Vera CLientis.

Jasanka znovu už pokolikáté žasl nad důmyslem neznámého, dávno zpráchnivělého básníka.

Jednak dával tento nápis stručný nápis dobrý a nenásilný smysl: „Jsem pravou pomocnicí toho, kdo se ke mně zbožně obrací.“

Dále to byl správně klapající hexametř.

÷ U U / ÷ — / ÷ / — ÷ — / ÷ U U / ÷ U

au-xili -a-trix sum de-vo-ti vera cli -en-tis.

Ale navíc to byl tak zvaný arithmostych: Písmena, vytesaná jako větší, dávala, chápána co římské číslice, svým součtem datum vztyčení sochy: VXIIIXVMDVIVCLI, čili srovnáno: MDCLLXXVVVIII, neboli normálně napsáno: MDCCXXXV, aneb, v arabských číslicích: 1745.

Co to jen muselo být za zvláštní talent, polobásnický, polopočtářský, jak se mu jen podařilo se vytvořením nápisu vypořádat tak dokonale, s takovou elegancí a klasickou lapidárností? Kdo to asi byl, ten člověk? Nejspíš kněz, to dá rozum. Jsme v pokušení hádat na jezuitu, ale možná se tu plete ten styl a datum z doby Temna. Jaké byl asi národnosti? Čech? Dost možná. Ale mohl být stejně dobře i Němec, anebo — co víme? — kdokoli: Ital, Španěl, Portugalec, Ir, snad i Angličan, nebo Francouz, nebo třeba Vlám. Církevní řády a kongregace posílaly své členy po celém tehdejší světě. V jejich kruzích byla latina živým a univerzálním jazykem, přesahujícím národnostní hranice.

Jak asi vypadal? A zdali pak, povídám, zdalipak byl vskutku zbožný, či zda si na to spíš jenom hrál, jako dnes lektor marxismu? A jestlipak po něm zůstalo něco víc než jen tenhle nápis? A třeba ani ne. Jaká je to ale krásná, sladce melancholická myšlenka, zrovna jako ty

slzičky Panny Marie, co tady kolem rostou, snad zúmyslně zasazeny. Jako ta opuštěnost sochy ve stráni o polednách. Jako ten netřesk vyrážející ze škvíry podstavce.

Ta smutná, úzkostná slast, kontemplotvat básnickou dokonalost toho krátkého nápisu, s tím vědomím, že si jí už od začátku všimlo jen velice málo lidí. Před sochou se křížovali od samého začátku hlavně venkované a ti neuměli číst vůbec, natož latinsky. Natož aby znali princip arithmostychu a římské číslice!

Jak dlouho mu to asi trvalo, jak dlouho se s tím mořil?

A jak vůbec se při tom postupuje, jak se udělá takový hexametr vhodného náboženského obsahu, aby jeho písmena dávala římské číslice, které v součtu utvoří předem stanovený letopočet?

Při některých básnických formalitách a hříčkách víme celkem přesně, jak na to. To sice neznamená, že by se to dalo zvládnout bez talentu a náhlých nápadů, čili tzv. inspirace, ale řemeslná podstata věci je aspoň zhruba jasná.

Kdyby chtěl někdo napsat například, s prominutím, věnec sonetů, věděl by ihned, jak postupovat. Napřed by asi udělal sonet poslední a pak, bera z něj postupně řádek po řádku, všech čtrnáct ostatních. To se ví, že k tomu, aby to vůbec byly sonety a aby významem navazovaly a něco říkaly, k tomu je třeba mít šůry dáno – v apatyce nekoupíš, ale základní strategie je tady jasná a rozumu přístupná.

Kdežto u toho arithmostycha na štítě mariánské sochy žádné takové obecné pravidlo není – to se musí asi zkoušet a studovat a čekat, až to zčista jasna z podvědomí, či od Boha, nebo co, najednou přijde. Kdo to jen asi mohl být, ten neznámý básník, který zde postavil svému nadání pomník tak trvalý a přitom tak nenápadný a anonymní?

Jasanka obešel sochu a vystoupil po stráni do lesíka nad ní.

Zde se svezl do trávy.

Zcela se ztišil.

Pozoroval oblohu, zarámovanou mezi stébly, a zelenou plošticí, která akrobaticky cvičila na jednom z nich.

Závrtná modř nebeského jezera jím protékala jako by na housličky hrál. Putoval dnes skoro od rána.

Nutilo ho to pryč, do samoty, chtěl být sám.

Ale zároveň ho to táhlo zpátky k zámku a k rybníku, který proměnili v koupaliště.

Nevěděl, co si o tom má myslet. Ještě při svém příjezdu se poctivě domníval, že už se mu to nemůže stát.

Ale stalo se.

Ačkoliv starý, cynický kozák, nevěděl, jak se zachovat, což je vždy známkou pravosti. Seděl tiše a nahlížel do oblohy a do svého zmateného srdce. Jeho úvaha u sochy mu opět vstoupila na mysl, i rozhodl se, že se o to pokusí.

Zelená tma, či zelený soumrak není výmyslem dekadentních básníků. Občas vskutku nastává, ačkoli nevíme, jsou-li atmosférické podmínky jeho vzniku učencům známy.

Nastal i toho večera. Pruh nad západem nebyl červený nebo žlutý, jak se sluší, nýbrž zcela jasně zářivě zelený.

Silhouetty stromů zámeckého parku se na něm rýsovaly a večer měl zcela zvláštní ráz a příchut.

Jasanka seděl u otevřeného okna ve svém pokoji a pozoroval zajímavý přírodní úkaz.

Směrem od rybníka zaznívala náladově dobová hudba, zapadající jak do architektury zámečku, tak do ducha hodiny. Trubka tu přednášela pomalou, energicky přismutnělou melodii nad hutnými vlnami smyčců. Byla to „Sonata vespertina“ od P. I. Vejvanovského a místní hudební soubor ji nacvičoval za účelem blížící se benátské noci a letního karnevalu, který se zde odnepaměti slavíval a dosud pokračoval komunismus-nekomunismus, protože nebylo ideologické klausule, která by to zakazovala, a původní obrazoborecká horlivost už dávno a dávno ochabla. Hudebníci si právě po roce opět zvykali na hraní na pramici. Zámecký park byl totiž, kromě zmíněným již rybníkem, protkán též několika kanály, z nichž jeden byl dokonce překlenut imitací známého Mostu vzdechů, jaké nacházíme porůznu po světě, často i zcela na suchu, jako např. v Praze v té jedné ulici, jak se jde z Příkopů na Vinohrady, nebo v Oxfordu, poblíž hospody „The Turf“.

Odtud byl systém kanálů i se svým centrálním rybníkem odnepaměti znám pod názvem „Fenedyk“ a každý rok v létě se na něm konala odpovídající noc a karneval.

Na tomto efektu záležela též podstatně šklebivá přesnost parodického scénária.

Ale Gustav Jasenka této chvíle tímto způsobem neuvažoval.

Oddával se plně náladě večera, stylově vhodné hudbě a sladkobolu.

Netopýři právě střídali rorýse a nějakou chvíli poletovali ptáci i chiroptera pospolu, neuvěřitelným, avšak skutečně zeleným soumrakem. Bylo vlaho, bolestivo, ale právě proto krásně.

Jakpak se asi jmenují tyhle kytičky? Škoda že neumím botaniku. Člověk si myslí, že se ještě spoustu věcí naučí a odkládá. Ale pak nakonec vidí, že zestárl a hlava už mu nebere.

Jsou ale zvláštní. Jasanka pozoroval malé, poloprůhledné zvonečky, připomínající stínidla lampiček, klidné večery nad knihou a jistotu rodiny. Anebo by to mohly být opravdu zvonky a kdyby byly, cinkaly by něžně a skleněně. Jak jen se taková kytička udělá – to snad přece jen musí být nějaký Bůh nebo aspoň demiurg. Nechce se mi věřit, že by to „samo“.

„Samo“ se neuvaří ani kafe. – Ale za milióny a milióny let? Ani to se, rozumově vzato, nezdá. – Ale možná že je to pravda – kdož ví?

Ale ještě větší bašta by byla, kdyby ty zvonečky byly úplně průhledné, docela jako sklo.

A kdyby rostly v mechu, který by byl úplně černý, jako samet. Ale nedivil bych se, kdyby ty úplně skleněné zvonky, ano, i ten sametově černý mech, kdyby to všechno někde opravdu rostlo – třeba na dně mořském – anebo, kdoví, v nějakém jiném světě. Protože často se mi stalo, že věci, které jsem si vymyslel a které jsem vždy pokládal za svůj soukromý majetek, že ty věci mi náhle vyvstaly ve vnějším světě, buď vskutku ve skutečnosti, anebo jako výmysly jiných lidí.

Jasanka až vzdechl nad blaživou záhadou světa a života.

Byl poslední dny nanejvýš citlivý, „rozjitřený“ se tomu za Rakouska říkalo. Nečekaný, matoucí zážitek ho jakoby vytáhl z pohodlného duševního hrobu, kde dožíval, a vystavil ho vichřici dojmů s věcí souvisejících i nesouvisejících.

Barvy a tóny žhnuly výrazně, jako za mlada, a podobně markantně na vše reagovalo i jeho nitro. Bylo nepochopitelné a jaksi směšné, že takové prožitkové symfonie se skrývají v polotučném hrudníku legračního strejdulánka. Ale nebyly proto o nic slabší nebo horší.

Gustav Jasenka dnes opět putoval po kraji. Několik posledních dnů strávil na březích „Fenedyky“ slastně bolestným pozorováním. Ale dnes ho to hnalo zase pryč, divně a paradoxně.

Bylo to snad proto, že o samotě se mohl oddávat snění, aniž by ho z něho rušilo ironické narážení skutečnosti, upomínající ho živě na nesmyslnost, nepatřičnost a také parodickou neoriginálnost celé věci.

Nebo snad prchal v podvědomé sebezáchovné snaze? Vzdaloval se snad proto, že se obával, aby ostatní hosté nevyčetli na jeho tváři zmatek nebo krajně zahanbující příčinu tohoto zmatku?

Jisto je, že toužil po tom být sám, ačkoliv, jakmile osaměl, táhlo ho to zase zpět k parodicky nazvanému rybníku.

Putoval krajinou, kterou znával v mládí, a jeho vzpomínky byly odplývavě tiché.

Potom se jeho nálada náhle zachmuřila, jako když za letního dne mrak pokryje slunce a zvedne se studený vítr.

Znenadání mu bylo těžko a protivně.

Zatímco před tím, v té sladkobolné náladě, tělo skoro nevnímal, cítil se nyní zřetelně zaklet do své obtížné masitosti. Tisíce drobných bolístek a svědění ho trápilo a uvědomoval si, že neodvratně zestárl a zohyžděl. Zároveň se jeho mysl rozběhla po odpovídajících reza-vých kolejkách, kde se zdály růsti kopřiva, lebeda a lopuch.

Mizernost, parodičnost a nepovedenost jeho života vyvstaly v plné síle.

Před Jasankovým duševním zrakem se objevila zarudlá držka podsaditého blondýna výrazně germánského typu.

Poměšší mužík měl škopkovitou hlavu, pokrytou ustupujícím plavým chmýřím, zlaté brejličky a výraznou pyskatost.

Byl dokonce i oblečen v sako hráškově zelené barvy, haknkrojic na klopě však neměl, neboť šlo o politicko-rasovou podobnost čistě náhodnou a kromě toho čas třetí říše tehdy již dávno pominul.

Důležitě mlel buřtíkovitými rty a rděl se téměř do fialova, neboť to, co sděloval, bylo trapné i pro něho:

„Chtěl jsem tě požádat, abys mi před ostatními zaměstnanci netykal. Před zaměstnanci – a ovšem – před studenty – to je všechno – Dobrý den.“

„Ano, pane doktore,“ řekl Jasanka co nejsarkastičtěji – na víc se nezmohl.

Teprve když byl opět ve svém kamrlíku a když ho otupení z prvního nárazu trochu přešlo, uvědomil si, že tím mu vlastně, nechť, ještě zahrál do noty.

Éda Škopek byl takový snob, že zřejmě pokládal Jasankův záměrný sarkasmus za poctivý projev kající deference.

Éda Škopek!

Už ta celá blbost, jak skončil audienci tím, že řekl „dobrý den“. To měl asi z nějakého anglického filmu nebo knihy – copak se to kdy u nás takhle říkalo?

Asi se na to dlouho připravoval, vážil každé slovo, představoval si celou scénu jako na divadle, kochal se, se slavnostním hysterickým zadostiučiněním si povolal bývalého spolužáka. Je to těžké, ale musí to být, ubohý příteli – neboť jsem se nad tebe povznesl silou orlích perutí svého úspěšného ducha – a Gustav mu do toho scénária ještě nahrál!

„To je všechno – Dobrý den“ – toho blba!

Ale ta strašná hovadská trapnost pálí ještě dnes.

Objektivně řečeno, měl Éda Škopek, recte Dr. Eduard Trnavec, vlastně pravdu. V importovaném byzantinismu, který se nenásilně narouboval na fosilně přežívající provinční rakouskou duši, nebyla důvěrnost s laborantem věru na místě.

A nebylo jeho vinou, že Jasanku vyhodili z kádrových důvodů ze studií. Rané snahy utopistů odstranit rozdíly v titulaturách rychle zahynuly, když se po osmačtyřicátém zjistilo, že u přátel se na pestrost šarží naopak hrozně dá.

Od té doby se příslušníci různých sfér, či jak bychom to nazvali, protože společenských tříd u nás, soudruzí, více není, oslovovali opět formálně druhou osobou množného čísla. Pouze místo „pane“ se mělo říkat „soudruhu“, ale tento zvyk se používal jen při oficiálních příležitostech nebo v rámci s něco málo fanatiky.

Mohl to sice Jasankovi nanést jinak – jenže to by nesměl být Éda Škopek. Naopak celá scéna ukazovala jednoznačně na to, že se v situaci nestydatě kochal.

Ostatně, Éda Škopek byl velkomyslný. Omezil přeci odstup na „před ostatními zaměstnanci“. Sice mimo zaměstnance se spolu moc nestýkali, ale to nevadí.

Za nějakou dobu se však stalo, že Éda Škopek s některými svými přáteli zavítal náhodou do hospody, kde právě Jasanka stál u výčepu. Oslovil ho přátelsky a tykal mu a Jasankovi chvíli trvalo, než pochopil, že si z něj Éda Škopek dělá šprťouchlata, ke kterým se přidalo i několik lidí z jeho společnosti.

Společnost vzdělanců musela být již dost nadráťovaná, jinak by se Éda k něčemu takovému ovšem nesnížil.

Jasanka měl značně jedovatý jazyk, rozhodl-li se ho použít, jeho invektivy často překvapovaly zlým a nečekaným postřehem a vtípem – ale tady byl spoután. Nemohl si přece rozhněvat pána, který by mohl případně zařídit i jeho propuštění z práce.

Bránil se pouze jen chabě, což vypadalo, jako by byl nejapný, kdežto Éda Škopek jiskřil duchem.

Aby ukázal úctu a sympatii, začal výčepní Jasankovi doktorovat. Nesmírná trapnost zaválila Gustava Jasanku.

„Človče,“ slyšel sebe sama křičet, „kolikrát jsem vám říkal, že žádný doktor nejsem“ – a pak halasný smích Édovy společnosti.

Gustav Jasanka zabořil hlavu do trávy a zaryl do ní ruce. Po nějaké chvíli se uklidnil, zvedl hlavu a chvíli ještě v trávě odpočíval.

Divil se, jak mohl přežít všechna ta potom následující léta s Édou Škopkem stále na očích. Uvažoval teď o tom a zardálo se mu, že Édu jaksi vnitřně přestal vnímat, že ho jaksi psychicky anuloval. Byl tam sice pořád, ale jako by ztrácel substanci, stal se pouhým fantómem, dýmem, neurčitostí.

Po invázi, když nastoupila třetí garnitura kolaborantů, byl ěda Škopek povolán do jiné fakultní nemocnice, asi na lepší, a zmizel Jasankovi z očí.

On za to vlastně ani nemohl – byl to jenom takový vůl – ale Bože, strašná, potupná, malodušná a ubíjející hokynářská mrňavost – „To je všechno – Dobrý den –“

„Ty vole,“ řekl Gustav Jasanka nahlas a prudce povstal.

„Není pochyby, je to parodie,“ řekl si už pokolikáté Gustav Jasanka. Snad by bylo prostě lepší zmizet – utéct. Ale podle scénária by se snad zase vrátil a pak – nechtělo se mu zbytečně utrácet. Laborantík nemá peněz nazbyt.

Konečně, říkal si, je-li to opravdu záměrná travestie narežirovaná nějakým plivníkem – ačkoli dejme tomu, že je to jen náhoda – bude mne zajímat, jaký má být konec.

Protože, jelikož jde o parodii, konec nemůže být tragický. To dá rozum. To by se ten záměr s travestií přece pokazil. Asi se mu nakonec nic nestane – leda že se snad nějak veřejně ztrapní – ó nevídáno – zažil ostud už bohatě – a je zvědavý, jak to má dopadnout. Ne, zůstane.

Ale – a tu jím projela až surově expansivní myšlenka – takže se jeho nitro začalo plnit odhodláním jakoby bojovým – třeba ta parodičnost bude spočívat v tom, že se to nakonec zrealisuje! V originále je všechno nóbl, nadýchané, vznešeně platonické. Ale, je-li ve světě něco sprostého a parodického, je to přirozené vyvrcholení něžných a vznešených citů!

Třeba tohle mají plivníci v plánu jako vyvrcholení nešlechtné travestie – a je-li tomu tak, nemám věru nic proti tomu!

Sice nevím, jak do toho, ale snad to zase sami narežirují, jako zatím tu celou hloupě neoriginálně parodicky imitovanou situaci. A i kdyby – však už mi zbývá i tak pomálu života – chci ještě – ne, neodejdu – i kdyby hrom bil!

Chodba k jídelně byla vybělená, krásně klenutá a do půl stěny tmavě panelovaná.

Na panelech visely zarámované a zasklené obrázky, hlavně barevné litografie tak asi ze začátku minulého století. Znázorňovaly hlavně různé lidové typy, jako sedláky na jarmarce, preclikáře apod.

Tam, kde chodba zatáčela, přímo za rohem, visel jeden z těchto obrazů a Jasanka se u něj skoro vždy zastavoval.

Nápis v německém jazyce hlásal, že je to obrázek plukovního dudáka jednoho z bývalých rakouských pluků posádkou kdesi v této oblasti. Dudáček na obrázku byl ještě mladíček, asi tak šestnáct let. Oblečen byl ve zvláštní mundúr, který byl dle všeho místním lidovým krojem anebo z kroje alespoň odvozen. Jako vlastně všechny lidové kroje, odrážel i dudáčkův úbor dávno uplynulou panskou módu a zde se zdálo, že tak asi z konce samostatnosti české, kolem popravdy českých pánů. Chlapec byl oděn v jakousi tmavěji zelenou kazajku s červeným lemováním, která mu šla až skoro ke kolenům. U krku měl varhánkový ohrdlík, ale už poléhavý, ne tuhý, stojatý, jako za Rudolfa. Zpod kazajky či kabátku vykukovaly žluté kalhoty, možná že snad koženky, trochu pod kolena a pod kolenem podvázané jakýmisi stuhami. Dále měl modré punčochy a černé botky nad kotníky s ozdobnými načervenalými jazyky.

Na hlavě měl nízký černý klobouk se sklopenou střechou, s červenou stuhou a namodralým pérem, snad pštosím.

Dudy měl nečeské, z kůže bez srsti, nadouvané ústy a přednička i huk z nich visely vepředu dole.

Měl polodlouhé hnědé vlasy, pravidelnou různolící tvář s modrýma očima, zvláštního smyslně tupého, usměvavého výrazu.

Vlasy orámovaná tvář byla jakoby dívčí. Výraz tváře, lýtka v modrých punčochách a dmučadlo v ústech působily na Jasanku neurčitě oplzle. Zelený, rudě lemovaný kabát či kazajka pokrýval zbytek těla volně, takže bylo si lze představit, že plukovní dudák je třeba holka. Tato litografie Jasanku nezdravě přitahovala a fascinovala svou dráždivou neurčitostí.

Kdykoliv šel kolem, díval se na ni. Konečně se rozhodl, že bude obrázek schválně míjet, ale obvykle se neubráníl, aby po něm aspoň nestřelil okem. Tím se mu dudák stával zároveň protivným a měl dojem, že jeho úsměv je drzý a výsměšný.

Vysmíval se mu, neboť se zdál viděti jeho tajemství, jehož byl jakoby stínem a negativem.

Sklepní krámek smrděl tabákem a měl zvláštní starosvětskou příjemnost. Ačkoli nyní šlo o Domácí potřeby nár. podnik, seděl v něm pořád pan Machačka.

Byl to on, ale byl nyní dojemně mnohem starší. Jeho výbojná kučera přes čelo byla dosud stejně hustá a beranovitá jako dřív, ale už úplně bílá.

„Dobrý den,“ řekl Gustav Jasanka, ale „pane Machačka“ už nedodal. Ačkoliv nejdřív měl chuť se přihlásit, došlo mu, že by se ho pan Machačka zeptal, jak se má a co dělá a čím je atd. a nechtělo se mu opakovat seznam svých proher, byť i jen náznakově a s vědomím, že panu Machačkovi by to ani tak tragické asi nepřipadalo. Připravoval se pouze na to, že ho pan Machačka může poznat, ale to se nestalo. Ztloustnutí většinu lidí značně změní, víc než třeba plnovous, a kromě toho byl pan Machačka teď už stařeček, snad ani dobře neviděl.

Gustav Jasanka odkašlal a řekl, že si přeje sešit. Dostal sešit většího formátu v tuhých černých deskách, zaplatil, vyšel, přičemž zvoneček nad krámkem zacinkal jako zastara.

Toho dne se zase schylovalo na déšť a vlaštovky v dlouhé ulici létaly jen několik centimetrů nad zemí. Bylo dusno, smutně, divně, líně a skoro bolestivě.

Jasanka napřed vykročil směrem do města, ale pak se rozhodl jinak a zamířil k zámečku.

Musel začít psát dřív, než to zase všechno zapomene.

Jeho paměť byla sice pořád ještě abnormálně dobrá, ale proti tomu, co to bývalo v mládí, to byl už jen pouhopouhý stín; nemohl už čekat, že by to všechno trvale udržel v hlavě.

Benátská noc byla ohlášena na příští sobotu a prázdninovní hosté byli zdarma a automaticky pozváni. Bylo by totiž těžké je z radovánek vyloučit, kdyžž by bydleli vlastně přímo na místě. To by je snad museli zamknout v jejich pokojích.

Byli ovšem okradeni o moment překvapení, protože přípravy se, podobně nutně, děly z valné části před nimi.

Místní přátelé staré hudby, posílení o jakéhosi profesora konservatoře, jenž se rekreoval v nedaleké chatě, vyhrávali teď každý večer.

Jednak měli zájem na tom, aby „muzyka na šfjch“ pěkně klapla, zvláště teď, před tím profesorem, ale hudební sedánky večer na rybníce byly příjemné samy o sobě, zejména, když se soudruh vedoucí komunálního pohostinství obětavě staral o příslušné občerstvení.

Gustav Jasanka měl tak každý večer koncert.

Nyní právě byl zas takový večer, od rybníčka zaznívaly starosvětské zvuky a Gustav Jasanka psal do sešitu.

Psal dosti zvolna, občas zvedal hlavu, tékal očima v neznámu a pohyboval rty. Ale většinou psal dost energicky.

Konečně skončil, vzdychl a díval se chvíli na sešit.

Hotovo!

Myšlenka, která ho prvně napadla u mariánské sochy pod hájkem a která v něm pomalu krystalisovala za hudebních soumraků, když se zmámen vracíval od břehů rybníka, uzrála a nabyla tvaru.

Když se mu to už začínalo v paměti plést a splývat, koupil si Jasanka sešit u pana Machačky a tento večer to taky dopsal.

Nyní odpočíval a díval se s určitým zadostiučiněním na výtvar, který už od začátku v duchu označoval jako „Velechlum“.

Provokačně.

Ale byl to věnec.

Věnec sonetů.

Něco, co by ten chlumovník nedokázal, kdyby mu Pámbů všechny hříchy odpustil. Kdyby se obrátil naruby.

Věnec, jaký dneska umí ještě jen jeden velmi starý básník.

Jasanka obrátil zpět na první stranu a znova četl:

1.
*Hyacintový chřestýší,
 jak jsi mne uštkl nečekaně
 Ohnivě hoří jazyk saně
 diamant roste ve skrýši*

*Mé srdce z toho fialoví
a zprůhledňuje skleněně
jak bych je mohl léčit slovy
která se ztrácí ve stěně*

*Zeleně sladkohořký jed
rozpíná v mojí duši křídla
zpívám si snad už naposled:*

*V podzimní trávě hvězdy planou
a vyšel vyšel na čekanou
a zamotal ho do osidla*

2.
*Měsíční loutno křišťálová
kterak nám podzim hořce zní
nežli se Mléčná dráha schová
spust' se a zůstaň při vězni*

*Levicí klouzat po hmatníku
a struny hladit pravicí –
mám v srdci křišťálovou dýku
hřaduji na ní slavici*

*Měsíční píseň průhledná
líje se jasně do propasti
stříbrná ryba z bezedna*

*Pěkná noc jasná v tuto dobu
povstala moje duše z hrobu
a nařiká a pláče slastí.*

3.
*Zůstávají mi jenom slova
vše ostatní se propadlo
nelze již nelze začít znova
v hlubinách praví zrcadlo*

*Kdyby se na kraj roubení
postavit dala nová svíce
bílé a modré holubice
slétaly by se k snoubení*

*Kdyby se daly slzy tkát
v průhledný asbestový šat
a vzdechy v sametovou střechu*

*Vzornicích se nám ukryly
neviditelné Sibylly
upíří tváře do ořechů*

4.

*A i tak nikdo neslyší
když v dutý buben srdce bije
orloji hledím na rafie
je pozdě pozdě Ježíši*

*Nežli jsem naladil své struny
měsíční loutna ztyřela
zůstává mi jen přízrak luny
a vzdušná pata anděla*

*Hodiny písečné a vodní
pomalu už se překlápí
den tiše odkapává po dni*

*Odešla kokrhavá pýcha
tvář tichá bezděčného mnicha
krystalisuje pod kápi*

5.

*Zůstávám stát a život plyne
zurčivě z kašny odtéká
píjí ho tváře lví a jiné
však žádná ústa člověka*

*Chtěl bych mít formu jelena
s parohy zářných vodotrysků
aby se voda zelená
ztrácela v zlatožlutém písku*

*abych byl celý z kamene
a uvnitř měl jen trubky z kovu
abych byl zdrojem pramene*

*A Dianini chrti hrubí
by na mě ztupili své zuby
a nepřišli by nikdy znovu*

6.

*Odplyvají v něm obrazy
obrazy dávných rozcestí
slziček polních odkazy
a tichá tajná neštěstí*

*V tom akváriu paměti
je mnohá prapodičná ryba
kde kdy a jak se stala chyba
zůstalo prázdné objetí.*

*Děšť nohou temně zelenou
po střechách odpoutaně křepčí
a plácá mokrou halenou*

*a tiše tiše šelestí
někdo má hlavně neštěstí
a nebude to nikdy lepší*

7.
*Chorovod snů a nesnází
jde s pochodněmi kukluxklanu
jen přišel už zas odchází
návštěvník zpod hvězdného stanu*

*Bezhlaví býci pádí tmou
a nesou nesou divné zvěsti
brzy tě brzy podetnou
a nebudeš již muset nésti*

*nádobu srdce křehkých stěn
nádobu plnou bolehlavu
z vesměrné báně vyjdeš ven*

*budeš jak hvězda osamělá
z bolesti vyjdeš z duše z těla
a přece jen se chytáš prahu!*

8.
*Dokavad člověk nezahyne
stíní si kahan naděje
že snad se pohnou věřeje
a všechno bude náhle jiné*

*že někdo stane na prahu
tajemně nesa meč a růži
poselství kouzlo výstrahu
a dech se slastným strachem úží*

*že skrytý povzdech nevyřčený
vybouchne jako kytice
jíž kvetou mužové a ženy*

*a bude stobarevné žhnutí
andělů z ohně pod perutí
a hvězdných ježků tisíce*

9.
*Kdyby tak z pouhých snů a slov
se mohly stavět štíhlé věže
a jejich jantarový krov
kůň-lyšaj po obloze běže*

*Kdyby se hrobní leluja
převtělit mohla v moji duši
a zvony do alelujá
a srdce které s nimi buší*

*Kdybys tak kdybys v noci vstal
a vyšel lunou na nádvoří
a kdyby bílý oheň vzplál*

*a kdyby bylo v temnu bílo
kdyby se všechno potopilo
a oheň hořel temně v moři*

10.

*Byl vzdušný čerem na libely
a dnes není není více
secesní vázy osaměly
alabastrově sténající*

*Šlahouny vín z pavích per
a soumraky jež zelenaly
kéž bys je vrátil ber kde ber
srstnatouchý noční králi*

*Hle okna zámku v západu
blýskají jako za požáru
když do trávy se tiše kladu*

*hle hvězdice nám kvetou tady
zapomeneme na záhady
jež Sfinga drží v dutém spáru.*

11.

*A kdyby báseň byla kov
ukoval bych si srdce znova
a pokazil bych střelci lov
a odrazil ho od ostrova*

*A svoje srdce původní
bych zavřel do skleněné schrány
a hořelo by pochodní
a zpívaly by tence panny*

*a za deštivých pŕlnocí
bych slastně propadal se do sna
nebylo by mi nemocí*

*a pražmy prapodivné ryby
spánčitým proudem plavaly by
a kapala by mlha rosná*

12.

*Kdybych byl duší bezejmennou
odevzдал bych se vichřici
na vlnách větru bych byl pěnou
a písni v krbech hučící*

*Nebyl bych otrok tvaru rukou
a světla na hřebeni vlasů
neznal bych pomíjivou krásu
hlas srdcí která modře tlukou*

*neměl bych žádnou nejistotu
díváš-li se snad na mne stroze
neznal bych bídu ani psotu*

*Nebyl bych smutný ani málo
nic by mě k tobě nepoutalo
a probíhal bych po obloze*

13.
*Mohl bych prostupovat stěnou
sám ve stínovém brnění
kdybych byl písni nedopěnou
v propastných tůních mlčení*

*A touha která stále vzrůstá
jen trochu by mne zhmotnila
tak usedl bych na tvá ústa
v podobě ducha motýla*

*A jako upír motýlí
sál bych tvůj purpurový dech
a divně bychom zhřešili*

*tvou duši vylákal bych ven
a žili bychom nový sen
v neznámých kosmů propastech*

14.
*A k jiným duším jejich těly
jsem dosud nikdy nepronik
a vždycky jsem byl osamělý
a Éros byl můj podvodník*

*Ještě chci jedno prohřešení
hyacintové nejtíšší
zda duše je anebo není
v závratné výhni na výši*

*Kdybych tak mohl na kolenou
a k jiným duším projít celý
kdybych byl tvého dechu pěnou*

*hle zázrak písňe meč a růže
až vzdech je slastnou hrůzou strže
ó bezděčný můj mučitelí*

15.
*Hyacintový chřestýši
 měsíční loutno křišťálová
 zůstávají mi jenom slova
 a i ta nikdo neslyší*

*Zůstávám stát a život plyne
 odplývají v něm obrazy
 chorovod snů a nesnází
 dokavad člověk nezahyne*

*Kdyby tak z pouhých snů a slov
 byl vzdušný čeřen na libely
 a kdyby báseň byla kov*

*kdybych byl duší bezejmennou
 mohl bych prostupovat stěnou
 a k jiným duším jejich těly*

Gustav Jasanka dočetl a zasmál se chrochtavě. Nezáleželo na tom, bude-li věnec někdo další číst, anebo ne. Prostě byl. Byl stejně jako matematický theorem. Mimo. Co to tak ukázat – ? Ale Jasanka nebyl dnešní. Předně, jak by to vysvětlil? Potom – většina lidí stejně na poesii kašle. A i kdyby – řekli by asi, že je to staromódní. Ačkoli dneska už možná zase ne. Ale i tak – Prostě nelze. A i kdyby se nakrásně pro ten riskantní podnik rozhodl, musel by postupovat docela jinak. Ačkoli nejspíš to mělo jen tu funkci, že vznikl ten věnec. Ale ten žádnou další sám nemá. Je ještě podstatnější než ten latinský arithmostych, protože není zatížen ani tím kamenem. A kdežto nápisu na soše si přece jen občas někdo povšimne, nesmí být Velechlum, věnec, vystaven zrakům ničím! Škoda že Gustavova paměť už upadá. Písemný záznam přece jen trochu kazí dokonalost věci. Krystalová idea má tak přece jen jakési tělo, i když nepřilíš hmotné. Rozhodl se, že až se pokochá, záznam zase spálí. Na travestii v té chvíli Jasanka nemyslel. Věnec ji jakoby na chvíli vykoupil.

Na břehu rybníka Fenedyku postavily komunální služby šatny a hygienická zařízení. Původně tam měl být také stanový tábor na podsadách, ale naštěstí se rozhodli místo toho pro uzpůsobení služebnických místností. Bylo po poledni, slunce pěkně připékalo a Jasanka, který se válel na dece u vody, pocítil nevolnost. Bylo to buď vodou, nebo snad komunálně hostinskou stravou, ale útroby mu nějak už delší dobu nevařily. Zvedl se tedy a odvalil svou tučnou podstatu do dřevěného domečku. Vnitřek páchl prohřátým dřevem, dehtem a ovšem, vzhledem k svému účelu. Sluneční světlo prostupovalo škvírami prken a kreslilo na zem a na protější stěnu zářivě žebrování. Na prknech byly obvyklé obscenní nápisy a malůvky. Dveře vedlejší kabiny zaskřípaly a mezi škvírami se ukázalo jasno a opět zaniklo. Bylo slyšet, jak někdo vedle vyluzuje všechny zvuky, spojené s přípravou k užívání ústraní. V oddělení, kde seděl Gustav Jasanka, byl v prkně vypadlý suk: snad ho nějaký voyeur záměrně z prkna vypreparoval. Gustav Jasanka sice touto perversí netrpěl, ale zvědavost mu nedala dobře dělat. Zvědavost pouze všeobecná, nikoliv specificky vilná.

Přisunul k otvoru oko.

Okamžitě se mu hrudník rozbušil jako strojírna.

Byl to totiž on.

Ústřední postava neoriginelní, ohyzdné, zproletarisované, zesprostělé travestie, chlapec, kterého chudý, neúspěšný, zcela neznámý, stárnoucí básník potkal na břehu zbahnělého rybníka, posměšně zvaného Fenedyk, během levné a ušlápnuté dovolené.

Inspirátor „věnce“, neboť básníci jsou stejně animální jako ostatní lidé, či možná více, a nejkrásnější květy vyrůstají z hnojné půdy. Ale nyní sprostota travestie vyvrcholila, neboť stěží si lze představit setkání nedůstojnější a mrzčejší, sprostší a ohyzdněji ostudnější.

Ale Gustav Jasanka se pouze díval a nemyslel. Nevadila mu ani situace ani prostředí. Puch nevnímal.

Chlapec byl asi čtrnáctiletý a jeho profil byl posměšně řecký. Měl také nepravděpodobně odpovídající tmavoplavé vlasy, stáčející se do spousty drobných prstýnků. Nevědělo se však, byl-li snad nějak inteligentní nebo na něco nadaný, protože Jasanka s ním nikdy ani nepromluvil. V atletice asi nevyňikal, protože jeho svaly se zdály spíše měkké.

Chlapec dokončil, proč přišel, ale neodcházel. Skopl plavky úplně, takže byl zcela nahý. Vyskočil na truhlu vlastního sedadla, natáhl se a sáhl za trám u stropu. Vytáhl odtud nějakou knížku s měkkými, rozdrbanými deskami. Posadil se a knížku otevřel. Jasanka s úžasem pozoroval stoupající rozčilení chlapcovo. Chlapec se opřel nohama a zády o stěny záchodku a popolézal po nich nahoru v přemíře pubertální vilnosti. Jeho tvář zrůžověla a kupodivu zkrásněla opakovanou extází. Jeho mladická překypělost neznala konce.

Ale právě, když byl opět v nejlepším, ulekl se a přestal, neboť z vedlejší kabinky se ozvala rána, jako by někdo proti boční stěně hodil těžký naditý měch.

Gustav Jasanka zemřel na mozkovou mrtvici za divných a krajně potupných, hanebných okolností. Jak žil, tak i umřel.

Neslavně.

Neměl pravdu, když se domníval, že parodické scénáři nahradí smrt něčím sice potupným, ale nikoliv tragickým. Neboť jeho směšná smrt na záchodku nebyla tragédií, nanejvýš tragikomií, ale nejspíš nevyslovitelnou trapností.

I smrt na cholery, kterou zahynul vznešený hrdina originálu, je ovšem obscénně bizarní. Nejen že jsou nekontrolovatelné průjmy a zvracení, ale nakonec člověk umírá na udušení, s modrými rty, modrými nehty, s vyplazeným modrým jazykem – a podivno a hrůzně hnusno – se ztopořeným údem.

Po této stránce byla Jasankova smrt vlastně milosrdnější.

Ale to vznešený originál nepopisuje, hrdina je diskrétně odstraněn do nějakého snad sanatoria a kromě toho zachovává svůj čirý platonismus až do konce.

Protože Jasanka neměl nikoho, kdo by se o zachování jeho skromného majetečku v dovoleneckém kufříku postaral (ženu měl rozloučenou a syna v zahraničí), nevíme, co se stalo s jeho věncem sonetů, tak kontrastujícím se sprostou skutečností.

Snad se sešit dosud někde povaluje na zámku v Bulkovicích.